

Rijksdienst voor
Kinderbijslag
voor Werknemers

Maatschappelijke veranderingen:
een rijke diversiteit aan rechthebbenden

Tellingen 2010

**MAATSCHAPPELIJKE VERANDERINGEN -
DE RIJKE DIVERSITEIT AAN RECHTHEBBENDEN**

Tellingen 2010

Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers

Trierstraat 70 – 1000 BRUSSEL

Verantwoordelijke uitgever: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers

Voor inlichtingen: RKW
Departement Ondersteuning – Research en Financiën
Trierstraat 70 - 1000 Brussel

e-mail: research@rkw.be

www.rkw.be of www.kinderbijslag.be

Bijkomende exemplaren kunnen op aanvraag verkregen worden.

e-mail: economaat@rkw.be

Deze gegevens mogen enkel worden overgenomen met vermelding van de bron.
Deze studie is louter informatief en mag niet beschouwd worden als een document waarop aanspraak op sommige rechten kan worden gebaseerd.

**Maatschappelijke veranderingen -
De rijke diversiteit aan rechthebbenden**

Tellingen 2010

Inhoudstafel

Inleiding: op zoek naar een rechthebbende.....	2
1. De rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind	5
2. Echtgescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten	12
2.1. Gescheiden rechthebbenden.....	12
2.2. Verlaten echtgenoten.....	16
3. Vrouwelijke rechthebbenden met voorrang.....	17
3.1. Ongehuwde rechthebbende moeders	17
3.2. Andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang	17
4. Rechthebbenden door afstand van voorrang	18
5. Rechthebbenden met een bijzonder beroepsstatuut.....	19
5.1. Vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	20
5.2. Rechthebbenden met een overlevingspensioen.....	22
5.3. Gehandicapte rechthebbenden	22
5.4. Rechthebbende studenten en leerlingen.....	23
5.5. Gehandicapten, rechthebbende voor zichzelf	23
5.6. Rechthebbenden met een uitkering voor loopbaanonderbreking of tijdskrediet	24
5.7. Gedetineerde rechthebbenden	24
6. Besluit.....	25

Bijlagen: Statistiek van de rechthebbenden 1991-2009 (december)

Bijlage 1: Totaal van de rechthebbenden per categorie

Bijlage 2: De mannelijke rechthebbenden per categorie

Bijlage 3: De vrouwelijke rechthebbenden per categorie

Inleiding: op zoek naar een rechthebbende

In België bestaan er drie stelsels van kinderbijslag gebaseerd op het beroepsstatuut van de rechthebbende (de persoon die het recht opent voor het kind): het werknemersstelsel, het stelsel van de zelfstandigen en het overheidsstelsel. Voor gezinnen die in geen van deze drie beroepsstelsels een recht kunnen openen, is er een residuair stelsel: het stelsel van de gewaarborgde kinderbijslag. Dit stelsel bedient vooral gezinnen die leven van een leefloon, maar de uitgaven zijn wel ten laste van het werknemersstelsel.

In een ‘doorsnee’ werknemersgezin bestaande uit een vader, een moeder en een kind, is de vader de rechthebbende en de moeder de bijslagtrekkende¹. Maar zoals uit deze statistiek blijkt beantwoorden niet alle gezinnen aan dit profiel. Daarom maakt de kinderbijslagwet het mogelijk om het recht op kinderbijslag in het werknemersstelsel ook te laten openen door een verwante van het kind, die naargelang van het geval ook buiten het gezin kan verblijven (zie infra, punt 2). Daarnaast kunnen ook stiefouders of pleegouders een recht voor een kind openen. Deze mogelijkheid laat de kinderbijslagregeling toe om ook in een context van diverse gezinsstructuren, een stabiel recht op kinderbijslag te waarborgen.

De statistische informatie, omtrent de verschillende ‘atypische’ categorieën van rechthebbenden, wordt om de 2 jaar verzameld bij de verschillende kinderbijslagfondsen. Deze telling geeft een overzicht op 31 december 2009.

¹ In het stelsel van de zelfstandigen is de vader de rechthebbende bij voorrang en ook de bijslagtrekkende.

Overzicht van de verschillende mogelijke categorieën van rechthebbenden

De wetgeving bepaalt de voorrangsorte tussen de rechthebbenden indien er verschillende mogelijke rechthebbenden een recht kunnen openen voor een kind:

1. de vader;
2. de moeder;
3. de stiefvader;
4. de stiefmoeder;
5. de oudste van andere personen die rechthebbende kunnen zijn (grootouders, broers, zusters, ...).

De verschillende ‘atypische’ profielen worden binnen deze studie onderzocht volgens vijf thema’s. In het eerste thema (**verwantschap**) worden de rechthebbenden behandeld, die niet de ouder zijn van het kind. Het gaat hier om onder andere: stiefouders, ooms, tantes, zussen, broers, ...

In het tweede thema (**echtscheiding**) worden de gescheiden rechthebbenden en de verlaten echtgenoten geanalyseerd. Binnen deze categorie wordt ook de specifieke regeling bij co-ouderschap opgenomen en getoetst aan de evolutie van de wetgeving bij scheiding.

De **vrouwelijke rechthebbenden met voorrang** staan centraal in het derde thema. Het gaat hier om ongehuwde moeders, die op geen enkele andere manier een recht kunnen openen.

In het vierde thema (**afstand van voorrang**) worden de rechthebbenden door afstand van voorrang geanalyseerd. Deze groep omvat rechthebbenden waarvoor in het belang van het kind (vb. hoger bedrag) afgeweken wordt van de normale voorrangregels.

In het laatste thema (**specifiek beroepsstatuut**) worden de rechthebbenden met een bijzonder beroepsstatuut geanalyseerd. De vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner vormen binnen deze categorie de grootste groep, naast de loopbaanonderbrekers.

Overzicht van de behandelde thema's in de studie:

1. de rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind, volgens hun verwantschapsrelatie met het kind;
2. de gescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten;
3. de vrouwelijke rechthebbenden met voorrang (ongehuwde moeders en andere);
4. de rechthebbenden door afstand van voorrang;
5. de rechthebbenden op basis van een bijzonder beroepsstatuut.

In wat volgt worden de cijfers besproken van het aantal rechthebbenden in december 2009. De tabellen in de bijlagen 1 tot 3 geven de evolutie weer van het aantal rechthebbenden per categorie voor de periode 1991-2009, eveneens opgesplitst naar geslacht.

1. De rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind

Een eerste groep die we in deze studie behandelen zijn de rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind. Het gaat hier om de volgende categorieën:

1. stiefvaders, stiefmoeders;
2. adoptieouders en pleegvoogden;
3. groot- en overgrootouders;
4. ooms en tantes;
5. broers en zusters;
6. rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-partner;
7. rechthebbenden die kinderen opvangen;
8. rechthebbenden die kinderen opvangen ingevolge een afwijking toegestaan door de minister.

1.1. Algemeen overzicht van rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind

Op een totaal van 1.096.437 rechthebbenden in het werknemersstelsel op 31 december 2009, waren er 26.981 rechthebbenden niet de ouder van het kind of 2,46 %. Uit de langetermijngegevens blijkt dat het aantal rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind de laatste 2 decennia is afgenomen van 30.503 in 1991 naar 26.981 in 2009. Deze daling is opmerkelijk omdat in dezelfde periode het totaal aantal rechthebbenden fors is toegenomen. Een detailanalyse toont aan dat vooral de stiefouders in aantal gedaald zijn.

De reden voor deze daling heeft te maken met de invoering van het principe van co-ouderschap in het geval van scheidingen. Doordat vanaf 1997 in het geval van scheiding de rechthebbende in de regel op basis van de juridische fictie² wordt aangeduid, zijn er minder gevallen waarbij er een recht binnen het gezin dient gezocht te worden (vb. stiefmoeder). In de meeste gevallen blijft vandaag de vader de rechthebbende in het geval van een scheiding, met als gevolg dat een aantal andere categorieën van rechthebbenden afnemen.

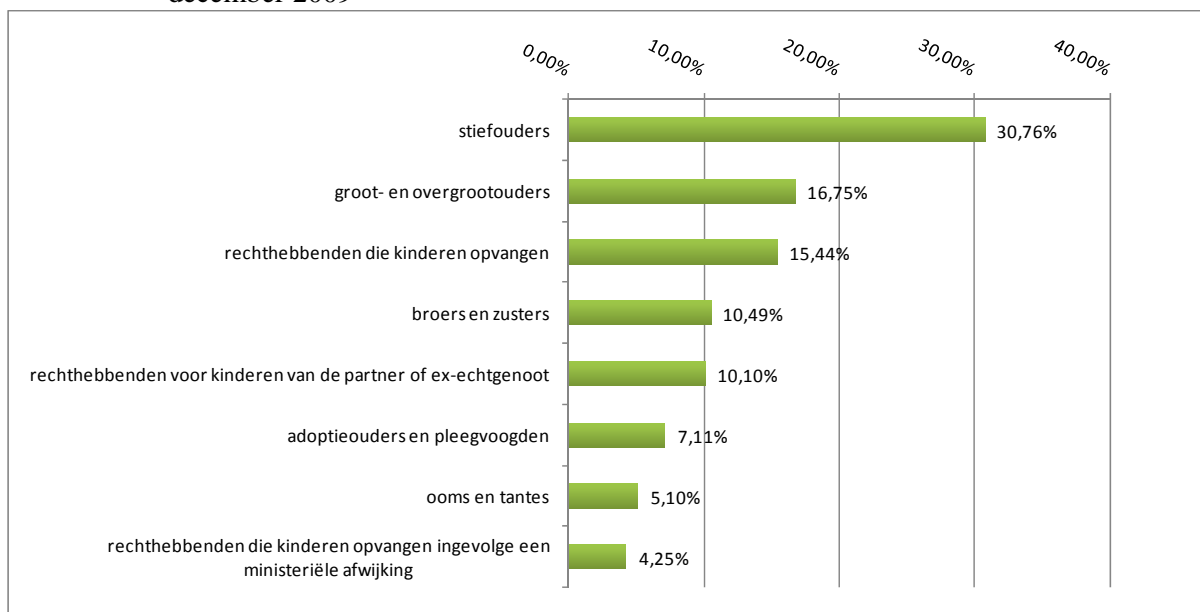
Op te merken valt nog dat voor het totaal aantal van de rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind, het merendeel (71,06 %) man is. Dit is wellicht te wijten aan de voorrangsorte tussen rechthebbenden. Zo komen de stiefmoeders in de voorrangsorte na de ouders en de stiefvader.

² De gescheiden levende ouders worden geacht samen te wonen.

Indien het niet de (stief)ouder is die het recht opent in een gezin dan is het de oudste van de andere personen (zie punt 3 t.e.m. 8) die rechthebbende wordt. Over het algemeen is in een gezin de man ouder dan de vrouw.³

In **grafiek 1** hieronder wordt de procentuele verdeling van de verschillende categorieën, binnen de categorie van de rechthebbenden die niet de ouders zijn, weergegeven. Hieruit blijkt dat de stiefouders met 30,7 % van het totaal de belangrijkste subcategorie vormen, gevolgd door de grootouders en overgrootouders.

Grafiek 1: Rechthebbenden die niet de ouder van het kind zijn - Percentages van de subcategorieën - december 2009

Bron: RKW

In **tabel 1** hieronder wordt voor december 2009 het aantal rechthebbenden weergegeven die niet de ouder zijn van het kind waarvoor ze het recht openen, opgesplitst volgens de verwantschap die ze met het kind hebben.

³ De gemiddelde huwelijksleeftijd van mannen is hoger dan die van vrouwen. FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Dienst Demografie.

1.2. Analyse van de verschillende subgroepen binnen de categorie van rechthebbenden die niet de ouder zijn van het kind

Tabel 1: Rechthebbenden die niet ouder zijn van het kind - december 2009				
Verwantschap met het kind	Artikel KBW	Mannen	Vrouwen	TOTAAL
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	7.513	758	8.271
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	1.510	403	1.913
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	2.449	2.056	4.505
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	799	572	1.371
broers en zusters:		1.626	1.195	2.821
- in hetzelfde gezin als het kind	art. 51, § 3, 4°	734	482	1.216
- buiten het gezin van het kind	art. 51, § 3, 5°	892	713	1.605
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	2.556	160	2.716
rechthebbenden die kinderen opvangen:		2.344	1.807	4.151
- geplaatst via de overheid of een rechter	art. 51, § 3, 7°	2.154	1.276	3.430
- geplaatst door een jeugdrechtsbank	art. 51, § 3, 8°	190	531	721
rechthebbenden die kinderen opvangen ingevolge een ministeriële afwijking	art. 51, § 4	311	832	1.143
TOTAAL		19.108	7.783	26.891

De verschillende groepen die in **grafiek 1** en **tabel 1** werden weergegeven worden nu telkens apart besproken en de belangrijkste evoluties worden telkens beknopt toegelicht.

a) Stiefouders

In 2009 waren er 8.271 rechthebbende stiefouders, waarvan 7.513 mannen en 758 vrouwen. Deze groep vormt met 30,76 % (zie grafiek 1) de belangrijkste subgroep binnen de categorie van rechthebbenden die niet de ouder van het kind zijn.

In vergelijking met het totaal aantal rechthebbenden blijkt dat in slechts 7,5 op de 1.000 gevallen de stiefouder de rechthebbende is; dit is een daling ten opzichte van 1991 toen nog 10,7 op de 1.000 rechthebbenden tot deze categorie behoorden. Zoals eerder gesteld is slechts een minderheid van de stiefouders een vrouw, wat te verklaren is doordat in de voorrangsorte tussen de potentiële rechthebbenden, de stiefmoeders na de ouders en de stiefvader komen. Wat de langetermijnevolutie betreft (zie bijlage I) blijkt dat het aantal stiefouders met **2.498** of **23,2 %** gedaald is sinds 1991, een daling die zich heeft ingezet vanaf 2001. De achterliggende oorzaak hiervan moet gezocht worden in het toenemend aantal gevallen van de co-ouderschapregeling. Vóór de co-ouderschapregeling

werd in het geval van een scheiding het recht toegekend op basis van de feitelijke situatie, d.w.z. de persoon die het kind opvoedt (in de regel de moeder) en indien daar geen recht bestond werd desgevallend de stiefvader binnen het gezin aangeduid. In de co-ouderschapsregeling (die vanaf 1997 sterkt toeneemt, zie infra) is de positie van de rechthebbende stabiel en blijft in geval van een scheiding de vader de rechthebbende. Maar dit heeft ook als gevolg dat het aantal stiefouders die rechthebbende zijn hierdoor is afgenomen.

b) Groot- en overgrootouders

De groot- en overgrootouders vormen met 16,75 % de tweede belangrijkste groep binnen de categorie van rechthebbenden die niet de ouder van het kind zijn. In totaal waren er in 2009, 4.505 rechthebbende groot- en overgrootouders, waarvan 2.449 mannen en 2.056 vrouwen. Op het totaal van de rechthebbenden behoort 4,1 op 1.000 rechthebbenden tot deze categorie; in 1991 was dit nog 4,7 rechthebbenden op 1.000.

Uit de cijfers blijkt dat het aantal rechthebbenden in deze categorie (4.505) een eerder lichte daling kende met 203 rechthebbenden tussen 1991 en 2009. Het absolute aantal is dus enigszins stabiel gebleven maar in het licht van de sterke toename van het aantal rechthebbenden kan dit wel als een daling beschouwd worden.

Hoewel deze categorie op het eerste zicht stabiel lijkt, zijn er verschillen tussen de grootvaders en de grootmoeders. Het aantal grootvaders is met name gedaald van 3.722 in 1991 naar 2.449 in 2009, terwijl het aantal grootmoeders steeg van 966 rechthebbenden in 1991 naar 2.056 rechthebbenden in 2009.

De daling van het aantal rechthebbende grootvaders kan deels verklaard worden door een wetswijziging inzake afstand van voorrang die van kracht werd op 28 juli 2001. Vanaf dan werd in artikel 64 KBW de mogelijkheid bepaald van afstand van voorrang aan een rechthebbende die deel uitmaakt van het gezin van het kind, op voorwaarde dat het gaat om een (stief)vader, (stief)moeder of een persoon waarmee vader of moeder een feitelijk gezin vormt. Enkel als deze ouders geen deel uitmaken van het gezin, kan de voorrang worden afgestaan aan bijvoorbeeld de grootouder, als die deel uitmaakt van het gezin van het kind. Vóór de wetswijziging kon de voorrang aan een grootouder gemakkelijker afgestaan worden.

De wijziging van artikel 51 KBW door de programmawet (I) van 24 december 2002, van toepassing vanaf 1 januari 2003, had voor gevolg dat het recht bij voorrang toegekend werd aan de grootouder telkens wanneer een kind tot diens gezin behoorde voor het geplaatst werd (art. 64 KBW). Dat ongewilde gevolg van de genoemde wet werd gecorrigeerd door artikel 64 KBW te wijzigen in die zin dat een grootouder van dan af alleen nog voorrangsgerechtigde rechthebbende is als die al voorrangsgerechtigd was toen het kind in zijn gezin verbleef (programmawet van 9 juli 2004, van toepassing vanaf 25 juli 2004⁴).

Meer fundamentele redenen voor de daling op lange termijn van het aantal grootouders die rechthebbende zijn, zijn waarschijnlijk te wijten aan andere factoren. De daling bij de mannelijke rechthebbende gepensioneerden is immers reeds aan de gang sinds 1991, en dus vóór de wetwijziging die hierboven beschreven werd. Door de grotere arbeidsmarktparticipatie van vrouwen zal waarschijnlijk minder snel een beroep moeten gedaan worden op de grootouders om de rol van rechthebbende op kinderbijslag te vervullen.

c) Rechthebbenden die kinderen in hun gezin opvangen

Als gevolg van een beslissing van de rechter of van een plaatsingsmaatregel door een openbare overheid kunnen kinderen in een opvanggezin geplaatst worden. Het aantal rechthebbenden met in hun gezin geplaatste kinderen bedroeg 4.151 in december 2009. Dit betekent dat 3,8 op 1.000 rechthebbenden tot deze categorie behoren; in 1991 was dit 3,6 rechthebbenden op 1.000. In absolute aantallen is het aantal rechthebbenden dat kinderen opvangt in hun gezin toegenomen van 3.617 in 1993 naar 4.151 in 2009. De subgroep van kinderen geplaatst via de overheid of een rechter is in de beschouwde periode (1993-2009) gestegen van 3.015 naar 3.430; voor kinderen geplaatst door de jeugdrechtbank was er een toename van 602 naar 721 rechthebbenden.

d) Rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot

Iemand kan ook rechthebbende zijn voor de kinderen van zijn ex-echtgenoot of van een persoon met wie hij een feitelijk gezin vormt. Dit geldt ook voor de kinderen die door de ex-echtgenoot of de partner geadopteerd of onder pleegvoogdij genomen zijn, op voorwaarde dat deze kinderen deel uitmaken van hetzelfde gezin als dat van de rechthebbende. Uit de statistieken blijkt dat er in 2009, 2.716 rechthebbenden waren in deze categorie, waarvan 2.556 mannen en slechts 160 vrouwen. In

⁴ De nieuwe regel voor het voorrangrecht van een grootouder is van toepassing voor kinderen geplaatst vanaf die datum.

2009 behoorden slechts 2,5 op 1.000 rechthebbenden tot deze categorie die sinds 1997 een dalend verloop kende. De categorie van de rechthebbenden voor kinderen van de partner verschilt in die zin van de categorie rechthebbende stiefouders (zie infra, punt a) dat de rechthebbende stiefouder gehuwd is met de vader of de moeder, terwijl het in deze categorie gaat om samenlevende partners.

In 1997 waren er nog 5.299 rechthebbenden in deze categorie. De sterke daling is het gevolg van de invoering van de specifieke regeling bij co-ouderschap in de Kinderbijslagwet dat jaar⁵. Deze regeling bij co-ouderschap gaat uit van de juridische fictie dat de gescheiden ouders de kinderen gezamenlijk opvoeden, waarbij de vader beschouwd wordt als voorrangsgerechtigde rechthebbende en de moeder als bijslagtrekkende (zie punt 2).

e) Adoptieouders en pleegvoogden

1.913 rechthebbenden waren adoptant of pleegvoogd in 2009. Dit aantal schommelt sinds 1991 rond de 2.000 rechthebbenden. In december 2001 kende het een hoogtepunt met een aantal van 2.188. Op het totaal van het aantal rechthebbenden behoorden in 2009 1,7 rechthebbenden op 1.000 tot deze categorie; in 1991 waren er dit nog 2,1 per 1.000.

f) Broers en zusters

Gezamenlijk waren er in 2009, 2.821 rechthebbende broers of zussen. Dit is 0,26 % van het totaal aantal rechthebbenden, wat betekent dat 2,6 op 1.000 rechthebbenden een broer of zus zijn. Daarnaast is er binnen de groep broers en zussen een onderscheid tussen:

- a) broers of zussen binnen het gezin: deze groep telde in 2009 1.216 rechthebbenden. Uit de statistieken (bijlage I) blijkt dat deze categorie stelselmatig is afgenomen sinds 1991.
- b) broers of zussen buiten het gezin: deze groep telde in 2009 1.605 rechthebbenden. Deze categorie is sinds 1991 meer dan verdubbeld. In 1991 telde deze categorie slechts 602 kinderen.

De toename van de tweede categorie kan ondermeer verklaard worden door het gebruik van de werkloosheidsfluxen en de dmfa-fluxen waardoor de dienst Gewaarborgde gezinsbijslag, in complexe dossiers op een efficiëntere manier het recht buiten het gezin kan vaststellen via een broer of zus in het werknemersstelsel.

⁵ Tussen 1995 en 1997 was er binnen de Kinderbijslagreglementering een overgangsmaatregel van toepassing.

g) Ministeriële afwijkingen

Er kan ook een ministeriële afwijking worden toegestaan voor personen die op geen andere manier het recht kunnen openen voor kinderen die deel uitmaken van hun gezin, maar waarmee ze geen verwantschap hebben. Er is een algemene afwijking toegestaan voor kinderen voor wie de plaatsing in een onthaalgezin ophoudt omdat ze meerderjarig geworden zijn. Ook is er een afwijking toegestaan voor kinderen geplaatst in gezinnen door diensten erkend door de gemeenschappen. Door de Minister kunnen daarnaast ook individuele afwijkingen toegestaan worden, indien in de wetgeving geen grond kan gevonden worden om het recht te openen voor geplaatste kinderen of andere kinderen uit het gezin waarvoor op geen enkele manier een recht op kinderbijslag kan geopend worden.

Het aantal rechthebbenden dat door een ministeriële afwijking een recht heeft kunnen openen bedroeg 1.143 in december 2009. Dit aantal was in het begin van de jaren negentig sterk gedaald maar stijgt sinds 1997. In 2009 was er opnieuw een lichte daling ten opzichte van 2008. Op het totaal van alle rechthebbenden behoort slechts 1 op 1.000 rechthebbenden tot deze categorie.

h) Ooms en tantes

Een gering aantal rechthebbenden (1.371) is oom of tante van het rechtgevend kind, waarvan het merendeel ooms. Het aantal stijgt weliswaar bijna voortdurend: van 896 in 1991 naar 1.149 in 2001 en 1.371 in 2009. Op het totaal van alle rechthebbenden vertegenwoordigt deze categorie 1,3 op 1.000 rechthebbenden in 2009, wat een toename is ten opzichte van 0,9 per 1.000 in 1991.

i) Rechthebbenden die kinderen opvangen

Tot nu toe werden in de toelichting 3 categorieën van rechthebbenden behandeld die kinderen opvangen (zie punten c en g): rechthebbenden van kinderen geplaatst via de overheid of een rechter, rechthebbenden van kinderen geplaatst door een jeugdrechter en rechthebbenden op basis van een ministeriële afwijking. Samen tellen deze verschillende categorieën 5.294 rechthebbenden (19,69 % van de rechthebbenden die niet de ouder van het kind zijn). Ten opzichte van het totaal aantal rechthebbenden is het aandeel van de rechthebbenden die kinderen opvangen toegenomen van 4,6 op 1.000 in 1993 naar 4,8 in 2009. Relatief gezien heeft de groep van rechthebbenden die kinderen opvangen die geplaatst zijn via de overheid of een rechter het grootste aandeel (64,79 %) binnen de rechthebbenden die kinderen opvangen.

2. Echtgescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten

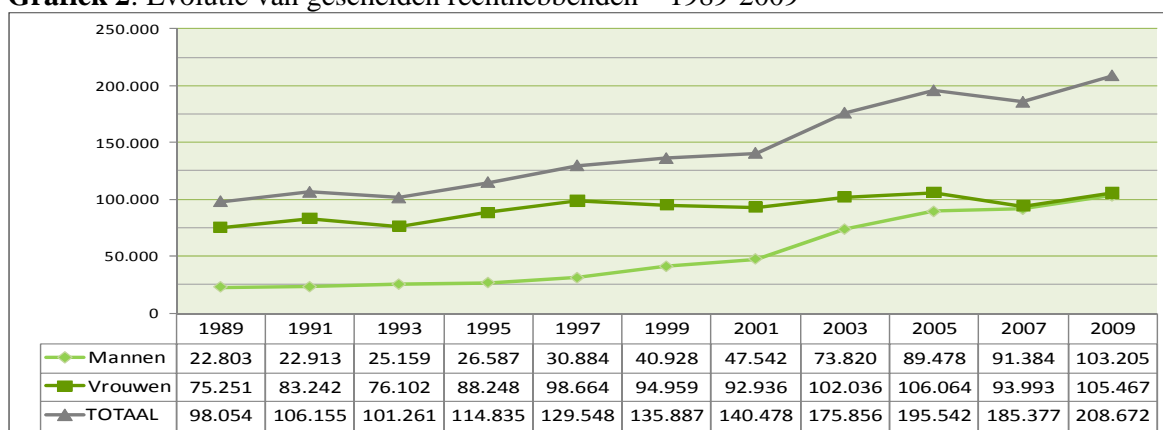
De kinderbijslagwet voorziet een regeling voor de specifieke gezinssituatie van de gescheidenen en ook voor de categorie van de verlaten echtgenoten.

2.1. Echtgescheiden rechthebbenden

a) Evolutie van het aantal gescheiden rechthebbenden

Uit **grafiek 2** blijkt dat het aantal echtgescheiden rechthebbenden⁶ sinds 1991 bijna onophoudelijk is toegenomen. De statistieken omtrent het aantal andere gescheiden rechthebbenden (vb. niet-gehuwde koppels met kinderen die samenwoonden en uiteengaan) zijn niet in deze cijfers opgenomen. Dit betekent dat het totale aantal scheidingen op zich in realiteit hoger zal liggen. Dit wordt verder toegelicht in punt c. In 2009 waren er 208.672 echtgescheiden rechthebbenden (19 op 100 rechthebbenden). In 1991 was dit slechts 10,5 rechthebbenden op 100. De groep echtgescheiden rechthebbenden bestaat voor iets minder dan de helft uit mannen maar uit de grafiek blijkt dat deze sinds 1991 een sterke inhaalbeweging gemaakt hebben. Dit is te wijten aan de invoering van de co-ouderschapsregeling in 1997. In de regeling van co-ouderschap blijft de vader de rechthebbende, zodat door het toenemende aantal echtscheidingen met co-ouderschap, het aantal mannelijke echtgescheiden rechthebbenden toegenomen is.

Grafiek 2: Evolutie van gescheiden rechthebbenden – 1989-2009

⁶ Het gaat hier voornamelijk om uit de echt gescheiden rechthebbenden en daarnaast ook om feitelijk gescheidenen die nog in een echtscheidingsprocedure verwickeld zijn. Binnen deze statistieken wordt hierin geen onderscheid gemaakt, maar er kan gesteld worden dat het overgrote deel van de rechthebbenden die behoren tot deze categorie rechthebbenden zijn die effectief reeds uit de echt gescheiden zijn.

Uit deze grafiek blijkt dat het aantal echtgescheiden rechthebbenden tussen 2007 en 2009 een sterke toename heeft gekend. Dit is ondermeer het gevolg van de versoepelde echtscheidingswet van 2007 die de echtscheidingsprocedure vergemakkelijkt en versneld heeft. In het geval van echtscheiding met onderlinge toestemming werden ondermeer de minimumleeftijd van 20 jaar en de minimumduur van 2 jaar voor het huwelijk als voorwaarden afgeschaft. Bovendien moeten de echtgenoten, wanneer ze reeds 6 maanden feitelijk gescheiden zijn, maar één keer voor de rechter verschijnen. Belangrijker is echter dat in het geval van echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting⁷ de schuldvraag niet altijd meer vereist is. Het effect van deze versoepeling was in 2008 duidelijk merkbaar. Terwijl er in 2007 in totaal 30.081 echtscheidingen waren, is dit gestegen naar 35.366 in 2008 en vervolgens opnieuw gedaald naar 32.606 in 2009⁸.

Van het totaal aantal echtgescheiden rechthebbenden in de kinderbijslagregeling voor werknemers behoort 56,81 procent tot de co-ouderschapregeling, wat 118.548 rechthebbenden vertegenwoordigt. De categorie stijgt trouwens gestaag vermits co-ouderschap in de huidige echtscheidingsprocedures de regel is. Van de echtgescheiden rechthebbenden in co-ouderschap is 2 op 3 een man. Bij de echtgescheidenen die niet onder de co-ouderschapregeling vallen is de verhouding omgekeerd en is slechts in iets meer dan 1 op de 4 gevallen de man de rechthebbende. Dit is logisch vermits het hier in de meeste gevallen gaat om de gevallen van zogenaamd alleenbestuur⁹. In de reglementering vóór de invoering van het co-ouderschap werd de feitelijke situatie, met name de persoon die het kind bij zich opvoedt als rechthebbende aangeduid, in de meeste gevallen was dit de vrouw.

b) Belangrijke evoluties in de wetgeving inzake scheiding

De evolutie van de wetgeving inzake kinderbijslag voor gescheidenen is beïnvloed door de veranderingen in het burgerlijk recht inzake echtscheiding. Vóór 3 juni 1995 werd de opvoeding in het merendeel van de gevallen toegewezen aan één van de ouders wanneer deze niet meer samenwoonden. Er was sprake van de toekenning van het hoederecht aan de ene ouder en het bezoekrechten aan de andere ouder. Voor de kinderbijslag werd aangenomen dat de ouder die het hoederecht had verkregen, het kind bij zich opvoedde, ook tijdens de periode waarin de ander zijn

⁷ Het huwelijk is onherstelbaar ontwricht wanneer de voorzetting van het samenleven tussen de echtgenoten en de hervatting ervan redelijkerwijs onmogelijk is geworden ingevolge die ontwrichting.

⁸ Cijfers ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische informatie
http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenlevingscontracten/echtscheidingen/index.jsp

⁹ Alleenbestuur staat gelijk aan de exclusieve uitoefening van het ouderlijk gezag.

bezoekrecht uitoefende. In dit geval was de ouder met het hoederecht zowel rechthebbende als bijslagtrekkende. Dat het hoederecht meestal aan de vrouw werd toegekend, verklaart dat gescheiden rechthebbenden die hun kinderen niet in co-ouderschap opvoeden in de meerderheid vrouwen zijn.

Vanaf 3 juni 1995 is het burgerlijk recht (art. 374 BW) voor gescheiden ouders grondig gewijzigd omdat er vanaf dan een wettelijke regeling inzake de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag is ingevoerd. Pas met ingang van 1 oktober 1997 werd de kinderbijslagwet gewijzigd om rekening te houden met dit nieuwe burgerrechtelijke begrip “co-ouderschap”. De nieuwe regeling bij co-ouderschap werd echter niet toegepast op de rechten op kinderbijslag die reeds een aanvang namen vóór de invoering van deze regeling in de kinderbijslagwet.

In deze regeling geldt dat als de gescheiden ouders niet uitdrukkelijk hebben afgeweken van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, de gewone (voorrangs)regels worden toegepast in die zin dat zij geacht worden één gezin te vormen (een zogenaamde juridische fictie). Dit betekent dat de vader bij voorrang als rechthebbende wordt aangeduid en de moeder verder als bijslagtrekkende wordt beschouwd. Dit verklaart het feit dat in het geval van co-ouderschap de meerderheid van de rechthebbenden mannen zijn, terwijl bij de ‘oude’ categorieën van gescheidenen deze verhouding omgekeerd is en de vrouwen in de meeste gevallen rechthebbenden zijn.

In 2010 werd de reglementering inzake de bepaling van de rechthebbende bij co-ouderschap nog eens gewijzigd¹⁰. Vóór de wetwijziging speelde bij de bepaling van de rechthebbende de nationaliteit van het kind een cruciale rol; de determinerende factor is nu de daadwerkelijke verblijfplaats van het kind. Zo kunnen de principes van co-ouderschap ook toegepast worden voor een kind met een vreemde nationaliteit waarvan de ouders scheiden en het kind in België verblijft. Ook deze wijziging zal misschien tot een toename van het aantal gevallen van co-ouderschap leiden.

¹⁰ Wet van 16 juli 2004 houdende het wetboek van internationaal privaatrecht (WIPR) en Dienstbrief van de RKW, II C 996 – 95, van 9 november 2010.

c) Informatie betreffende scheidingen gebaseerd op wetenschappelijke literatuur

De statistieken die de RKW over deze categorieën van rechthebbenden verzamelt, hebben enkel betrekking op het aantal echtgescheiden rechthebbenden. Op basis van wetenschappelijk onderzoek kunnen ook een aantal kenmerken van kinderen van uit de echt gescheiden en gescheiden ouders naar voor gebracht worden.

Uit onderzoek van Martine Corijn¹¹ blijkt dat de kans op een echtscheiding de laatste 30 jaar vervijfvoudigd is. Het is echter niet duidelijk hoeveel kinderen hierbij betrokken zijn. Maar op basis van onderzoek van de statistieken van de hoven en de rechtbanken voor de dienstjaren 2002 en 2003 kunnen een aantal achtergrondvariabelen in het geval van echtscheiding in kaart gebracht worden.

Echtparen die uit de echt scheiden hebben in 2 op 3 gevallen kinderen. Gemiddeld hebben echtparen die scheiden 1,26 kinderen. Volgens de cijfers uit deze studie maken jaarlijks 40.000 kinderen een echtscheiding mee. In de praktijk is dit echter nog een onderschatting van het sociologisch fenomeen scheiding, omdat sommige ouders feitelijk scheiden (en die scheiding pas later wordt omgezet in een wettelijke scheiding) en omdat andere ouders die uit elkaar gaan niet gehuwd zijn. Omtrent deze groepen is geen informatie beschikbaar maar kan worden aangenomen dat het aantal kinderen getroffen door een scheiding van hun ouders, uitgaande van de groep van 40.000 bij echtscheiding, op jaarbasis nog onderschat wordt.

De groep kinderen (0-17 jaar)¹² die een scheiding (in de ruime betekenis) meemaakten kan, volgens onderzoek, geschat worden op 20 à 21 % van het aantal kinderen jonger dan 18 jaar. Voor het Vlaamse Gewest zou het gaan om circa 250.000 kinderen. Vermits de percentages (echt)scheidingen in het Waalse en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hoger liggen, kan verwacht worden dat dit percentage op Belgisch niveau nog hoger is. De 20 à 21 % kinderen die een scheiding meemaakten, kunnen volgens het onderzoek als volgt opgedeeld worden: 11 % heeft ouders die uit de echt scheidden, 3% ouders die gehuwd doch feitelijk gescheiden leefden en 6 % ouders die niet gehuwd waren en uit elkaar gingen. Tot slot bedraagt het percentage kinderen waarvan de vader of de moeder overleed, volgens deze studie, 1 %.

¹¹ Corijn, M. (2005). *Huwen, uit de echt scheiden en hertrouwen in België en het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussels: CBGS-werkdocument 5, 98 p.

Lodewijckx E. (2005). *Kinderen en scheiding in het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussels: CBGS-Werkdocument 7.

¹² E., Lodewijckx, *Kinderen en scheiding van de ouders: een demografische schets*, [CBGS-Sitemap](#). Uit het onderzoek, 30 september 2005.

Voor de kinderen van uit de echt gescheidenen, die een subgroep zijn van het totaal aantal gescheidenen (zie supra), zijn er ook gegevens beschikbaar betreffende de leeftijd van de kinderen. Hieruit blijkt dat de kinderen van uit de echt gescheidenen een specifiek leeftijdsprofiel hebben. Van alle 0- tot 17-jarigen op 1 januari 2004 die een echtscheiding van de ouders meemaakten, was 17 % jonger dan 3 jaar, 27 % was op dat ogenblik een kleuter (3 tot 5 jaar), 43 % had de lagereschoolleeftijd (6 tot 11 jaar) en 13 % was 12 tot 17 jaar oud. Dit duidt erop dat kinderen op het moment van de echtscheiding eerder tot de jongere leeftijdscategorie van 3- tot 11-jarigen behoren.

Uit onderzoek blijkt ook dat kinderen op jonge leeftijd met een scheiding geconfronteerd worden. In januari 2004 bijvoorbeeld had 10,9 % van de 4-jarigen feitelijk gescheiden ouders of samenwonende ouders die hun relatie ontbonden. Voor de driejarigen was dit 10,8 %, en voor de 2-jarigen was dit al 10,2 %.

De geciteerde cijfers tonen aan in welke mate (echt)scheidingen een toenemend aantal kinderen treffen en dit op jonge leeftijd. Het is dan ook belangrijk dat de kinderbijslag zo dicht mogelijk blijft aansluiten bij de sociale realiteit waarin de ouders leven en dat derhalve de kinderbijslagregelgeving deze realiteiten erkent om een zo juist mogelijke uitbetaling te vrijwaren.

2.2. Verlaten echtgenoten

Naast de regeling voor gescheidenen, voorziet de kinderbijslagwet ook de mogelijkheid aan gehuwden die verlaten worden door hun partner het recht op kinderbijslag te behouden. Op deze regeling voor verlaten echtgenoten (art. 55 KBW) deden in december 2009 slechts 25 rechthebbenden een beroep.

3. Vrouwelijke rechthebbenden met voorrang

3.1. Ongehuwde rechthebbende moeders

Ongehuwde moeders kunnen rechthebbende zijn, bijvoorbeeld als hun partner niet werkt of als ze alleenstaande zijn.

Het aantal rechthebbende ongehuwde moeders bedraagt 43.856; dit betekent dat 4 op 100 rechthebbenden tot deze categorie behoren. In 1991 waren er dit slechts 2 op 100; het aantal rechthebbenden in deze categorie is dus de laatste twee decennia fors toegenomen. Het gaat hier om ongehuwde moeders die niet uit de echt gescheiden zijn en waarbij ofwel de vader niet gekend is ofwel het recht niet via de vader geopend wordt. Ze vormen dus een aparte subgroep van het totaal aantal ongehuwde moeders, die specifiek gekenmerkt worden door het ontbreken van 'een vader' die het recht op kinderbijslag opent. Het totaal aantal ongehuwde moeders in België zal in realiteit veel hoger liggen omdat heel wat ongehuwde moeders niet als dusdanig gekwalificeerd worden in de kinderbijslagregeling wanneer bijvoorbeeld de vader het recht opent.

3.2. Andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang

In deze categorie zijn de vrouwen opgenomen die een voorrangrecht hebben op andere rechthebbenden (overeenkomstig art. 64 KBW). Die groep telde in december 2009 50.366 rechthebbenden. Het gaat hoofdzakelijk om (gehuwde) moeders die in de voorrangorde tussen rechthebbenden voor de stiefvader komen. Ook sommige vrouwen van wie de partner geen beroep uitoefent, een leefloon ontvangt of student is, vallen hieronder. 4,59 op 100 rechthebbenden behoren in 2009 tot deze categorie. Het aantal is sterk toegenomen in de laatste twee decennia; in 1991 was dit slechts 3,19 op 100.

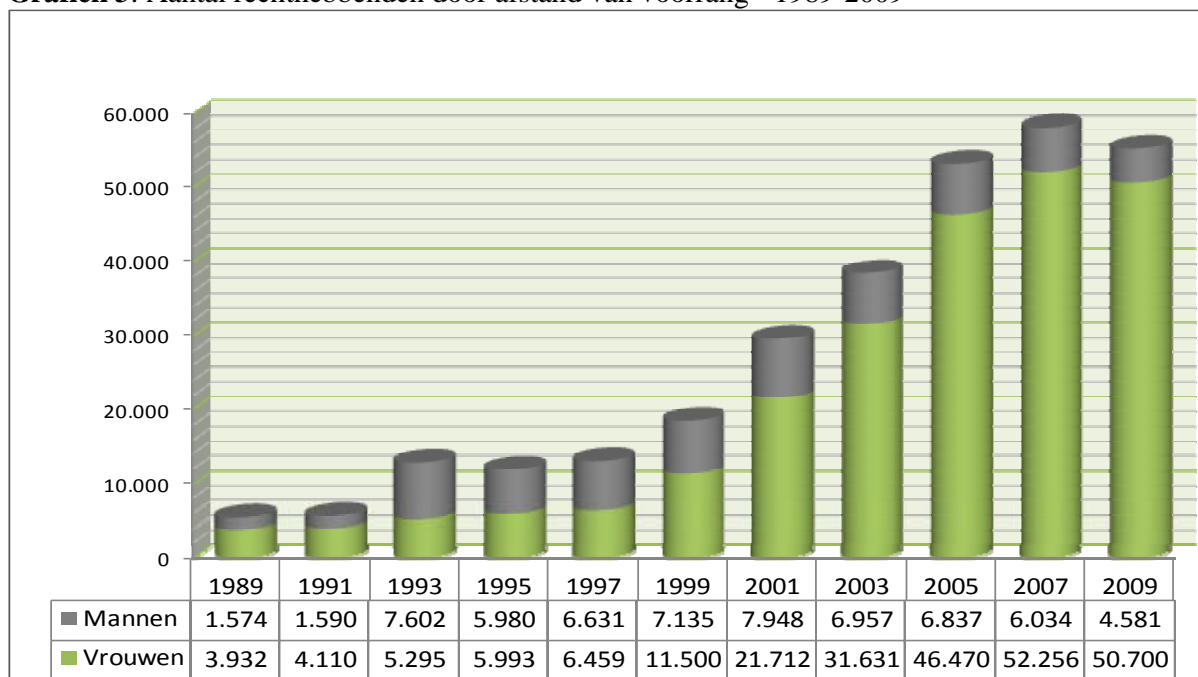
4. Rechthebbenden door afstand van voorrang

Hierboven werd reeds de wettelijke voorrangsorte tussen de potentiële rechthebbenden in een kinderbijslagdossier vermeld: eerst de vader, dan de moeder, daarna de stiefvader en de stiefmoeder en tenslotte de oudste van de eventuele andere rechthebbenden. De wetgever heeft voorzien dat van de voorrangsregel kan afgeweken worden in het belang van het kind, bijvoorbeeld indien het kind een hogere bijslag kan genieten.

In december 2009 waren er 55.281 personen rechthebbende door afstand van voorrang. Dit betekent dat **5 op 100** rechthebbenden in 2009 tot deze categorie behoorden; ter vergelijking, in 1991 was dit veel lager met **5,6 op 1.000**. Deze groep heeft dus de laatste twee decennia een enorme toename gekend.

Uit de statistieken blijkt ook dat 92 procent van deze categorie van rechthebbenden vrouwen zijn, wat normaal is gezien in de wettelijke voorrangsorte de vader voor de moeder komt.

Grafiek 3: Aantal rechthebbenden door afstand van voorrang - 1989-2009

Uit grafiek 3 blijkt duidelijk dat de afgelopen tien jaar het aantal mannelijke rechthebbenden door een afstand van voorrang eerder stabiel is gebleven en het aantal vrouwelijke rechthebbenden een spectaculaire toename kende vanaf 1999.

De sterke stijging van het aantal vrouwelijke rechthebbenden door afstand van voorrang kan in belangrijke mate verklaard worden door de impact van de invoering van co-ouderschap voor gescheidenen (zie hierboven). In geval van co-ouderschap is de vader de voorrangsgerechtigde rechthebbende en is er een afstand van voorrang nodig om bijvoorbeeld aan de werkloze moeder die de kinderen opvoedt de hogere bijslag toe te kennen.

5. Rechthebbenden met een bijzonder beroepsstatuut

De statistiek van de rechthebbenden bevat ook een aantal andere categorieën van rechthebbenden die interessant zijn, niet vanwege de specifieke verwantschapsrelatie van de rechthebbende met het kind of vanwege zijn gezinssituatie, maar vanwege een specifiek beroepsstatuut (of het gebrek eraan) dat aan de grondslag ligt van het recht. Het gaat om een heterogeen aantal categorieën van rechthebbenden die in tabel 2 worden weergegeven en hierna worden besproken.

Tabel 2: Rechthebbenden met een bijzonder statuut - december 2009				
	Artikel KBW	Mannen	Vrouwen	TOTAAL
vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	-	78.338	78.338
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	142	1.162	1.304
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	1.576	2.741	4.317
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	46	463	509
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	347	205	552
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	994	2.314	3.308
gedetineerden	art. 56decies	279	14	293
TOTAAL		3.384	85.237	88.621

5.1. Vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner

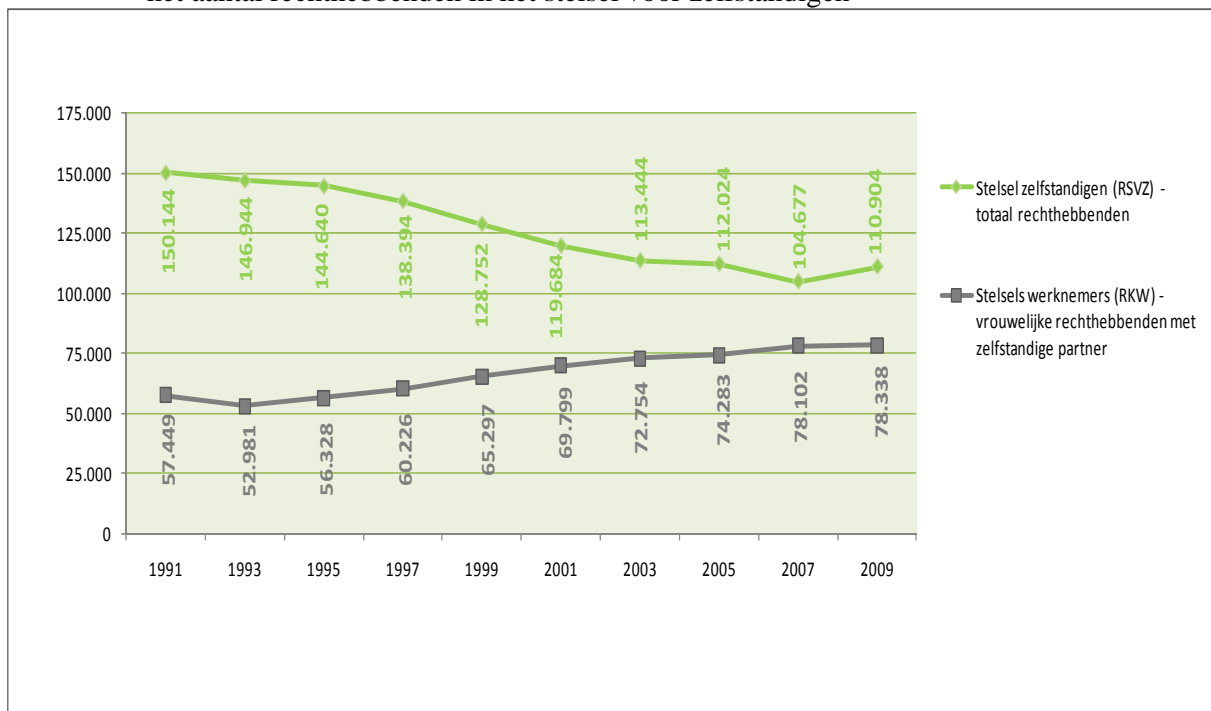
Wanneer het kind deel uitmaakt van een gezin met twee potentiële rechthebbenden, waarvan de ene werknemer is en de andere zelfstandige, bepaalt een voorrangregel (art. 60 KBW) het bevoegde stelsel. Samenloop tussen deze stelsels doet zich ook voor als één persoon zowel werknemer als zelfstandige is. Daarom werd voor deze gevallen bepaald dat de werknemer, om recht te hebben in het werknemersstelsel, geen ander beroep in hoofdzaak mag uitoefenen: dit doet hij/zij als hij/zij minstens halftijds werkt als werknemer. Hierdoor kunnen vrouwen die een zelfstandige partner hebben maar minstens halftijds werken toch rechthebbende zijn op kinderbijslag in het stelsel voor werknemers.

In december 2009 waren er 78.338 vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner. Zoals uit grafiek 4 blijkt is deze groep rechthebbenden sterk toegenomen. In 2009 waren 7,14 op 100 rechthebbenden in de kinderbijslagregeling voor werknemers, vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner; in 1991 was dit nog maar 5,68 op 100 rechthebbenden.

In gezinnen met potentiële rechthebbenden in verschillende stelsels is de kans groter dat de kinderbijslag ten laste valt van de werknemers, aangezien er veel meer werknemers zijn dan zelfstandigen. Bovendien is de toegang tot het werknemersstelsel soepeler in vergelijking tot het zelfstandigenstelsel. In de werknemersregeling wordt bijvoorbeeld bij een overgang naar het zelfstandigenstelsel nog de trimesterialisering toegepast; in het omgekeerde geval gaat het dossier op de 10de van de maand over naar het werknemersstelsel.

In december 2009 waren er in het kinderbijslagstelsel voor zelfstandigen 110.904 rechthebbenden; in 1991 waren dit er nog 150.144. Het aantal rechthebbenden in het stelsel van de zelfstandigen is dus fors afgenomen sinds 1991. Maar zoals uit grafiek 4 blijkt heeft het aantal vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner een sterke toename gekend binnen de werknemersregeling. Deze groep is met 20.889 rechthebbenden toegenomen in de beschouwde periode.

Grafiek 4: Het aantal vrouwen met zelfstandige partner in het stelsel voor werknemers versus het aantal rechthebbenden in het stelsel voor zelfstandigen

Het is gevaarlijk conclusies te trekken uit de evolutie van het aantal rechthebbenden in beide stelsels, maar de daling van het aantal rechthebbenden in het stelsel voor zelfstandigen in de periode 1991-2009 komt nagenoeg overeen met de stijging van dit aantal in het stelsel voor werknemers. Een deel van de toename van het aantal rechthebbenden in het werknemersstelsel zou dus te verklaren kunnen zijn door de toename van het aantal vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner.

Het stelsel voor werknemers bedient 78.338 vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner, wat verhoudingsgewijs meer dan twee derden is van het aantal rechthebbenden dat bediend wordt door het stelsel voor zelfstandigen. Zij vertegenwoordigen 7,14 procent van alle rechthebbenden in het stelsel voor werknemers. Hierbij zijn dan nog niet de mannelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner gerekend die, in het stelsel voor werknemers, de algemene voorrangorde volgen (vader voor moeder of andere potentiële rechthebbenden in het gezin).

5.2. Rechthebbenden met een overlevingspensioen

Iemand die een overlevingsuitkering geniet kan ook een recht op kinderbijslag in het stelsel voor werknemers openen indien de overleden echtgenoot in de loop van de twaalf maanden die het overlijden voorafgaan de voorwaarden heeft vervuld om aanspraak te maken op ten minste zes maandelijkse forfaitaire bijslagen.

In december 2009 waren er 1.304 rechthebbenden op kinderbijslag met een overlevingspensioen; dit betekent dat ongeveer 1,2 rechthebbenden op 1.000 tot deze categorie behoren.

5.3. Gehandicapte rechthebbenden

Gehandicapten die geen winstgevende activiteit uitoefenen en een uitkering genieten voor gehandicapten of een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, kunnen een recht op kinderbijslag openen voor hun kinderen, op voorwaarde dat ze deel uitmaken van hetzelfde gezin.

In december 2009 waren er 4.317 gehandicapten, die een dergelijk recht uitoefenden; hiervan was bijna 2 op 3 een vrouw. Het aantal rechthebbende gehandicapten kent duidelijk een stijgende trend: in 1999 behoorden 3,4 rechthebbenden op 1.000 tot deze categorie; in 2009 is dit gestegen tot 3,9 op 1.000.

5.4. Rechthebbende studenten en leerlingen

Ook studenten en leerlingen van minder dan 25 jaar kunnen een recht openen voor hun kinderen. Deze studenten en leerlingen moeten reeds 5 jaar in België verblijven, tenzij ze onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte of van een staat die het Europees Sociaal Handvest heeft ondertekend. Erkende vluchtelingen en staatslozen moeten evenmin aan de verblijfsvoorwaarde voldoen.

In december 2009, waren er 509 rechthebbende studenten of leerlingen, waarvan 91 % vrouwen.

5.5. Gehandicapten, rechthebbende voor zichzelf

Gehandicapte kinderen kunnen ook rechthebbende zijn voor zichzelf, voor zover er geen ander recht op kinderbijslag bestaat bij de werknemers- of de zelfstandigenregeling. Het gaat hier om de gehandicapte kinderen, waarvoor kinderbijslag wordt verleend tot het kind de leeftijd van 21 jaar heeft bereikt.

In december 2009 waren er 552 gehandicapte kinderen rechthebbend voor zichzelf. Dit aantal is gestaag toegenomen sinds 1995, net als het totaal aantal gehandicapten met een toeslag in het stelsel. Uit de statistieken van het aantal rechtgevendende kinderen blijkt dat er 36.632 rechtgevendende gehandicapte kinderen waren in december 2009. Dit betekent dat in 2009, op 100 gehandicapte kinderen er 1,51 kinderen rechthebbende waren voor zichzelf.

5.6. Rechthebbenden met een uitkering voor loopbaanonderbreking of tijdskrediet

Werknemers die hun loopbaan onderbreken kunnen ook rechthebbende zijn op kinderbijslag indien ze een onderbrekingsuitkering genieten. In december 2009 waren er 3.308 rechthebbenden met een onderbrekingsuitkering, waarvan bijna een derde mannen.

In vergelijking met het aantal uitkeringen door de RVA (december 2009) voor volledige loopbaanonderbreking (6.467) en volledig tijdskrediet (8.655) is het aantal rechthebbenden eerder laag. Dit komt omdat in de meeste gezinnen met een vrouw in loopbaanonderbreking of tijdskrediet, er geen beroep dient gedaan te worden op deze speciale voorziening voor loopbaanonderbrekers in de kinderbijslagwet, omdat de man reeds rechthebbende is. Uit de statistieken van de RVA blijkt dat er in december 2009, 3.614 mannen waren in de regeling van voltijds tijdskrediet of volledige loopbaanonderbreking.

5.7. Gedetineerde rechthebbenden

Werknemers die beroofd zijn van hun vrijheid door een veroordeling, kunnen rechthebbende zijn op kinderbijslag indien ze in de loop van de twaalf maanden voor de vrijheidsberoving recht hadden op ten minste zes maandelijks forfaitaire bijslagen. In december 2009 waren er 293 gedetineerde rechthebbenden, waarvan 95 % mannen. Dit is een lichte stijging ten opzichte van de voorgaande jaren toen het aantal steeds rond de 260 schommelde.

6. Besluit

De telling van de rechthebbenden in 2009 bevestigt in grote lijnen de vaststellingen uit de vorige tellingen. De belangrijkste conclusies voor de verschillende onderscheiden groepen worden hieronder samengevat.

Het aantal **rechthebbenden dat niet de ouder van het kind is**, is de laatste twee decennia sterk **afgenomen**: van 30.503 in 1991 naar 26.891 in 2009. In 1991 waren 3 op 100 rechthebbenden niet de ouder van het kind: in 2009 waren dit er slechts 2,46. Uit de cijfers blijkt dat vooral het aantal mannelijke stiefvaders gedaald is. Ook de rechthebbenden voor kinderen van de partner of van de ex-echtgenoot is gedaald in de beschouwde periode. In de studie werd aangetoond dat dit wellicht te verklaren is door het toenemend aantal co-ouderschapsregelingen waarbij in de meeste gevallen het recht bij de vader gevestigd blijft en er geen ander recht gezocht dient te worden. Ook de rechthebbende groot- en overgrootouders zijn gedaald in de beschouwde periode. De enige twee subcategorieën die tussen 1991 en 2009 een toename kenden waren de rechthebbende broers of zusters buiten het gezin (van 370 naar 892 rechthebbenden) en de ooms en tantes (van 677 naar 799 rechthebbenden).

De groep **rechthebbende ongehuwde moeders** is tussen 1991 en 2009 sterk **toegenomen**. In 2009 behoorden 4 op 100 rechthebbenden tot deze categorie, tegenover 2 op 100 in 1991. De groep van 43.856 rechthebbenden vormt echter een specifieke subgroep van de reële groep ongehuwde moeders die veel groter is. Het gaat hier immers om ongehuwde moeders die niet gescheiden zijn en waarbij ofwel de vader niet gekend is ofwel het recht niet via de vader geopend wordt. De andere groep van vrouwelijke rechthebbenden met voorrang betreft hoofdzakelijk moeders die in de voorrangsorte tussen rechthebbenden voor de stiefvader komen, ook sommige vrouwen van wie de partner geen beroep heeft of student is vallen hieronder. Uit de cijfers blijkt dat ook deze groep een sterke toename kende van 3,19 rechthebbenden op 1.000 in 1991 naar 4,59 op 1.000 in 2009.

Het aantal **echtgescheiden rechthebbenden** is in 2009 **opnieuw toegenomen** ten opzichte van de vorige telling en telt in totaal 208.672 rechthebbenden. Van deze echtgescheidenen behoorden er 118.548 tot de co-ouderschapsregeling. Het aantal echtgescheiden rechthebbenden is tussen 1991 en 2009 toegenomen van 10,5 op 100 tot 19 op 100 en volgt hiermee de maatschappelijke trend van het toenemend aantal echtscheidingen. In de studie werd ook een aantal conclusies uit wetenschappelijk onderzoek opgenomen, waaruit blijkt dat per jaar meer dan 40.000 kinderen een

echtscheiding van de ouders meemaken en dat in het Vlaams Gewest ongeveer 20 à 21 procent van de kinderen ooit een scheiding (in de ruime betekenis) van de ouders heeft meegemaakt. Uit de cijfers blijkt ook dat kinderen vaak heel jong zijn op het moment van de echtscheiding. Volgens hetzelfde onderzoek zou het in 2 op 3 echtscheidingen gaan om koppels met kinderen.

Ook de **rechthebbenden door afstand van voorrang** kenden een **sterke toename**, het procentuele aandeel in de groep rechthebbenden is vernegenvoudigd sinds 1991. De 55.281 rechthebbenden ingevolge afstand van voorrang vertegenwoordigen 5 op 100 rechthebbenden in 2009; in 1991 was dit slechts 5,6 op 1.000. De toename binnen deze categorie doet zich vooral voor bij de vrouwelijke rechthebbenden. De sterke stijging van het aantal vrouwelijke rechthebbenden door afstand van voorrang kan wellicht in belangrijke mate verklaard worden door de invoering in de kinderbijslagwet van de co-ouderschapsregeling voor gescheidenen. Vóór het co-ouderschap hoorden de kinderen automatisch bij de gescheiden moeder, indien ze bij haar opgevoed werden. In geval van co-ouderschap is de vader de voorrangsgerechtigde rechthebbende en is er een afstand van voorrang nodig om bijvoorbeeld aan de werkloze moeder die de kinderen opvoedt de hogere bijslag toe te kennen.

Binnen de groep **rechthebbenden met een bijzonder beroepsstatuut** vormen de vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner met 78.338 rechthebbenden reeds jaren **de grootste groep**. In 2009 waren 7,14 op 100 rechthebbenden in de kinderbijslagregeling voor werknemers, vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner; in 1991 was dit nog maar 5,68 op 100 rechthebbenden. Deze groep heeft dus een sterke toename gekend. De vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner in het stelsel voor werknemers vertegenwoordigen verhoudingsgewijs meer dan twee derden van het aantal rechthebbenden behandeld door het stelsel voor zelfstandigen (zonder de mannelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner te rekenen).

Deze statistiek toont aan dat de rechthebbenden uiteenlopende profielen hebben, wat een indicatie is dat kinderen vaak opgroeien in complexe gezinssituaties. De toename van het aantal scheidingen heeft de gezinsstructuren ook fragieler gemaakt. Kinderen worden steeds vaker geconfronteerd met een scheiding en dit reeds op jonge leeftijd. Het stelsel van de kinderbijslag heeft steeds getracht zo goed mogelijk afgestemd te zijn op deze sociologische evoluties en dit om zo correct mogelijk het legitiem recht aan de gezinnen te bezorgen.

Bijlage I

TOTAAL VAN DE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE											
1. VOLGENS VERWANTSCHAP											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	10.769	12.278	10.276	10.894	10.870	10.114	9.805	9.559	8.784	8.271
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	2.132	1.974	2.130	2.072	2.134	2.185	1.909	1.976	1.928	1.913
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	4.708	4.331	4.379	4.294	4.180	4.218	3.951	4.170	4.210	4.505
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	896	967	1.112	1.157	1.140	1.149	1.198	1.381	1.337	1.371
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	1.372	1.234	1.278	1.251	1.098	1.064	1.113	1.223	1.209	1.216
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	602	627	732	841	925	1.002	1.065	1.247	1.451	1.605
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	3.384	4.434	4.772	5.299	4.397	3.846	3.426	3.126	2.775	2.716
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	4.372	3.015	2.813	2.866	2.918	3.093	3.089	3.256	3.403	3.430
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	989	602	328	270	257	400	503	652	752	721
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	1.279	1.058	1.083	438	452	671	878	1.203	1.317	1.143
SUBTOTAAL		30.503	30.520	28.903	29.382	28.371	27.742	26.937	27.793	27.166	26.891
2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
gescheiden levende of uit het echt gescheiden echtgenoten	-	106.155	101.261	114.835	129.548	135.887	140.478	175.856	195.542	185.377	208.672
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>103.931</i>	<i>101.642</i>	<i>118.548</i>
verlaten echtgenoten	art. 55	198	150	32	15	18	12	21	11	10	25
ongehuwde moeders	-	20.519	17.695	21.971	24.966	25.828	27.805	30.025	33.628	37.163	43.856
andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang	art. 64	32.263	33.325	35.342	38.643	37.172	37.240	38.283	40.416	49.035	50.366
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	5.700	12.897	11.973	13.090	18.635	29.660	38.588	53.307	58.290	55.281
SUBTOTAAL		164.835	165.328	184.153	206.262	217.540	235.195	282.773	322.904	329.875	358.200
3. RECHTHEBBENDEN MET EEN SPECIFIEK STATUUT											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	57.449	52.981	56.328	60.226	65.297	69.799	72.754	74.283	78.102	78.338
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	1.915	1.895	2.330	2.266	2.082	1.887	1.783	1.663	1.449	1.304
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	3.475	3.468	3.531	3.603	3.865	4.317
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	332	266	331	295	340	509
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	409	409	443	451	490	552
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	1.486	2.056	1.706	2.186	3.000	3.509	3.762	5.376	5.002	3.308
gedetineerden	art. 56decies	34	100	200	283	280	263	267	263	263	293
SUBTOTAAL		60.884	57.032	60.564	64.961	74.875	79.601	82.871	85.934	89.511	88.621

Bijlage II

DE MANNELIJKE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE

1. VOLGENS VERWANTSCHAP

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	9.416	9.224	9.792	10.395	10.336	9.564	8.920	8.780	8.063	7.513
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	1.972	1.821	1.924	1.827	1.824	1.807	1.543	1.557	1.522	1.510
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	3.722	3.432	3.308	3.153	2.941	2.814	2.526	2.458	2.385	2.449
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	677	733	829	846	826	775	794	881	845	799
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	863	798	800	755	631	597	660	743	723	734
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	370	396	459	496	527	555	592	702	821	892
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	3.328	4.302	4.598	5.123	4.235	3.694	3.266	2.970	2.631	2.556
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	4.053	2.574	2.269	2.228	2.141	2.189	2.099	2.100	2.164	2.154
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	784	481	257	191	187	225	201	198	191	190
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	1.050	949	978	350	321	370	399	424	435	311
SUBTOTAAL		26.235	24.710	25.214	25.364	23.969	22.590	21.000	20.813	19.780	19.108

2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
gescheiden levende of uit het echt gescheiden echtgenoten	-	22.913	25.159	26.587	30.884	40.928	47.542	73.820	89.478	91.384	103.205
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	71.054	68.177	78.502
verlaten echtgenoten	art. 55	100	46	24	3	5	2	4	2	1	17
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	1.590	7.602	5.980	6.631	7.135	7.948	6.957	6.837	6.034	4.581
SUBTOTAAL		24.603	32.807	32.591	37.518	48.068	55.492	80.781	167.371	97.419	107.803

3. RECHTHEBBENDEN MET EEN SPECIFIEK STATUUT

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	535	455	63	46	87	298	77	78	70	142
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1.058	1.090	1.147	1.210	1.358	1.576
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	39	23	29	29	33	46
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	226	233	265	267	293	347
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	797	573	369	513	765	989	1.113	1.720	1.562	994
gedetinerden	art. 56decies	29	98	188	269	264	250	250	251	252	279
SUBTOTAAL		1.361	1.126	620	828	2.439	2.883	2.881	3.555	3.568	3.384

Bijlage III

DE VROUWELIJKE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE											
1. VOLGENS VERWANTSCHAP											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	1.353	3.054	484	499	534	550	885	779	721	758
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	160	153	206	245	310	378	366	419	406	403
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	986	899	1.071	1.141	1.239	1.404	1.425	1.712	1.825	2.056
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	219	234	283	311	314	374	404	500	492	572
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	509	436	478	496	467	467	453	480	486	482
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	232	231	273	345	398	447	473	545	630	713
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	56	132	174	176	162	152	160	156	144	160
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	319	441	544	638	777	904	990	1.156	1.239	1.276
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	205	121	71	79	70	175	302	454	561	531
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	229	109	105	88	131	301	479	779	882	832
SUBTOTAAL		4.268	5.810	3.689	4.018	4.402	5.152	5.937	6.980	7.386	7.783
2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
gescheiden levende of uit het echt gescheiden echtgenoten	-	83.242	76.102	88.248	98.664	94.959	92.936	102.036	106.064	93.993	105.467
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	<i>n.v.t. *</i>	32.877	33.465	40.046
verlaten echtgenoten	art. 55	98	104	8	12	13	10	17	9	9	8
ongehuwde moeders	-	20.519	17.695	21.971	24.966	25.828	27.805	30.025	33.628	37.163	43.856
andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang	art. 64	32.263	33.325	35.342	38.643	37.172	37.240	38.283	40.416	49.035	50.366
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	4.110	5.295	5.993	6.459	11.500	21.712	31.631	46.470	52.256	50.700
SUBTOTAAL		140.232	132.521	151.562	168.744	169.472	179.703	201.992	226.587	232.456	250.397
3. RECHTHEBBENDEN MET EEN SPECIEF STATUUT											
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	57.449	52.981	56.328	60.226	65.297	69.799	72.754	74.283	78.102	78.338
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	1.380	1.440	2.267	2.220	1.995	1.589	1.706	1.585	1.379	1.162
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2.417	2.378	2.384	2.393	2.507	2.741
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	293	243	302	266	307	463
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	183	176	178	184	197	205
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	689	1.483	1.337	1.673	2.235	2.520	2.649	3.656	3.440	2.314
gedetineerden	art. 56decies	5	2	12	14	16	13	17	12	11	14
SUBTOTAAL		59.523	55.906	59.944	64.133	72.436	76.718	79.990	82.379	85.943	85.237